

C R O N I C A

Cărți, conferințe, congrese, expoziții

SĂPTĂMÂNA CĂRȚII. — Ziua Cărții din 1933 s'a schimbat în 1934 într'o Săptămână a Cărții. Gândul s'a arătat rodnic.

Anul acesta organizarea a fost încredințată Fundațiilor Culturale Regale, care, mergând mai departe pe drumul tras, au izbutit să aducă și partea lor nouă. Serbarea cărții nu s'a mărginit numai la orașe, ci a cuprins întreaga țară. La chemarea Fundației Culturale Principele Carol, căminele culturale, casele naționale, casele de sfat și cultură din toate satele au lucrat alături de școli. Din toate părțile s'au cerut Diplomele de premiere a cetitorilor țărani mai harnici. Multe biblioteci vii, ascunse sub streșină de stuf și mai cu seamă de șindrilă, în marginea podgoriei și a muntelui, s'au dat cu acest prilej la iveală. Pentru anul viitor, toată această lume pusă în mișcare și cu ochii plini de o lumină nouă, se pregătește de mai mult. Spre deosebire de orașe, unde e vorba mai curând de o întrecere de frumos,

ca un tournoi medieval cu părtași gătiți și cu privitori așezați pe de lături, la sate Ziua Cărții se încheagă de pe acum ca un episod din lupta împotriva neștiinței scrisului și cetitului.

În București serbarea s'a adunat în acea zi întâe a ei, dela 12 Mai, în sala cea mare de primire a Cercului Militar, frumos împodobită cu steaguri și flori, care s'au mai întâlnit acolo, dar mai cu seamă cu cărți, de care în aceeaș mulțime și mândrie nu s'au mai învrednicit acele ziduri, dela ridicarea lor din dragostea de armată și din trebuința de simbol pentru zilele care se așteptau și în cele din urmă au sosit, a lui Nicolae Filipescu. Erau de față scriitori și cărturari, editori și librari, miniștri din țară și din străinătate, Români de baștină și Români mai noi și de un nou fel, numiți minoritari, toți strânși ca înaintea unui altar al gândului, întrupat de carte. S'au spus cuvinte adânci, grele de îndreptări și de făgăduințe, între care strălucește mai îndrăsnit și mai înalt, cuvântul Regelui. Paza, uneori strimță, față de tipar au în-

In fața librăriei Alcalay, în întâia zi a Cărții

fățișat-o ceilalți, iar El încrederea, care se apără dela sine, cu singura îngrădire îngăduită, la arătarea uritului artistic și moral. Au vorbit Ministrul Instrucției, Cultelor și Artelor, reprezentantul Fundațiilor Culturale Regale, delegatul Academiei Române, președinții Societății Scriitorilor Români, al Uniunii Editorilor și al Asociației librarilor.

Librăria Alcalay: Vitrina « Bibliotecii pentru toți »

Târgul propriu zis al cărții a fost bine cercetat și anul acesta, atât în librăria colectivă dela Cercul Militar, cât și în librăriile din oraș. În unele zile vânzarea a fost atât de vioaie și de mare încât a întrecut orice altă dată a anului, cum a fost, de pildă, aceea a « Cărții Românești » de 160.000 lei numai în secția corespunzătoare. Lucrul mai însemnat și mai îmbucurător e că această desfacere sărbătorească și unică n'a păgubit întru nimic negoțul obișnuit de mai târziu, care și-a urmat ritmul cunoscut, ceea ce arată Ziua Cărții ca un plus și adevărat câștig pentru piața tiparului românesc. Sunt astăzi și scriitori cari lucrează și își pregătesc noile volume anume în vederea Zilei Cărții de anul viitor, atrași poate de mai marea putință a deverului, dar și de atmosfera și de prestigiul de apoteoză a scriitorului și lucrului mâinilor și visului lui, pe care începe să le împrumute evenimentul. Iată Ziua Cărții în stare să ajute și deadreptul producția literară!

Vitrinele au fost împodobite pe întrecute și au oprit toată lumea înaintea lor. În frunte trebuie pusă Librăria Alcalay, cu caracterul ei de mare și de sugestivă publicitate, în al doilea rând « Cartea Românească », pentru gustul și cumpătarea aproape aristocratică, și în al treilea rând « Universul »,

cu acel condeiu aproape cronicăresc peste volumul cât o carte a cărților, măreață și ingenunchetoare, stăpânind toată vitrina și toată strada. Premiile care se vor distribui trebuie să ajungă și aceste edituri.

Celelalte orașe n'au vrut să se lase mai prejos de București. Veștile sosite din centrele universitare și din alte metropole ale vieții provinciale sunt dintre cele mai dătătoare de speranță. Ziua Cărții s'a schimbat pentru toată țara într'o serbare de preamărire a minții creatoare.

Punctele de vedere și prețuirile nu se pot întâlni însă nicăeri mai limpede rostite decât în unele din cuvântările ținute. Ele au să facă, nu ne îndoim, împreună cu rezultatele ajunse, obiectul unei lucrări tipărite de Fundațiile Culturale Regale; de aceea ne mulțumim să reproducem aci numai trei din acele cuvântări.

Ministrul Instrucției, Cultelor și Artelor, d-l Dr. C. Angelescu, a spus:

Prezența Maiestății Voastre la ședința de deschidere a celui de al doilea congres al cărții în România, umple de bucurie pe toți cărturarii din această țară, care salută în Maiestatea Voastră pe Marele Rege al Culturii Naționale, pe sprijinitorul tuturor operelor culturale și pe ctitorul unor mărețe așezăminte de cultură.

N'a fost manifestare literară, artistică ori științifică, pe care Maiestatea Voastră să n'o fi încurajat și sprijinit. Acest sprijin s'a concretizat mai ales în ultimul timp prin înființarea *Fundației pentru Literatură și Artă, Regele Carol II*, care a desfășurat sub directa supraveghere a Maiestății Voastre o activitate așa de rodnică și așa de bogată în rezultate. Numeroasele publicații întreprinse de această Fundație, au adus o însemnată contribuție popularizării științei și răspândirii ei în straturile largi ale poporului. Revista Fundațiilor Regale, al cărui prim număr a apărut la 1 Ianuarie 1934, prin bogăția, prin varietatea și prin valoarea materialului publicat, înseamnă de asemenea începutul unei ere noi în mișcarea noastră literară, iar editarea de către Fundația Maiestății Voastre a unor biblioteci, constituie un real și puternic ajutor pentru promovarea culturii românești.

Grație interesului pe care Maiestatea Voastră îl poartă literaturii, artelor și științei, grație încurajerii ce Maiestatea Voastră dă tuturor acestor manifestări culturale, este de prevăzut că progrese importante vor putea fi realizate în toate aceste direcții. Numele Maiestății voastre va rămâne deci legat în veci de renașterea noastră culturală.

Între uneltele de cultură, cartea este fără îndoială unealta cea mai prețioasă, ea e mijlocul cel mai potrivit prin care arta și știința pătrund în toate straturile sociale, în palatele luxoase, ca și în colibe săracilor, peste țări și mări, pretutindeni unde există ființă omenescă.

În țara noastră, cartea are de împlinit și o importantă misiune cetățenească. Propășirea și adâncirea culturii trebuie să meargă mână în mână cu lărgirea drepturilor politice. Sufragiul universal, care a chemat să participe la viața politică pe toți cetățenii acestei țări, ne impune obligația de a da cât mai repede tuturor posibilitatea să se împărtășească din binefacerile culturii.

Cartea însă, poate fi uneori și o primejdioasă călăuză. Există un anumit fel de publicații ale căror subiecte senzaționale pot avea asupra minților fragile o înrăurire nefastă. Unele

întâmplări recente au dovedit cât de triste pot fi urmările unor asemenea lecturi.

Apararea sufletului tinerei generații și siguranța viitorului cer ca aceste cărți să fie împiedecate de a-și exercita nefasta lor influență.

E grea de sigur și plină de răspundere misiunea scriitorului, Prin scrisul lui vorbește trecutul și se plămădește viitorul, se pregătește reinnoirea unei nații și se arată calea pe care ea trebuie s'o urmeze. Această măreață chemare, scriitorii români au înțeles-o.

La rândul lor, editorii români mânați de aceleași sentimente patriotice, n'au șovăit o clipă de a se pune în slujba culturii naționale. Frumoase sunt progresele îndeplinite în ultimii ani pe tărâmul artei grafice. A devenit o mare plăcere răsfoirea cărților apărute în editurile românești. Literă aleasă, tipar impecabil, hârtie de cea mai bună calitate, totul contribuie spre a se face cât mai plăcută lectura unei asemenea cărți. Îmbunătățirile tehnice realizate vor spori de sigur într-o însemnată măsură dorința publicului de a citi, de a se instrui.

Cât despre librari, li se cuvine și lor toată lauda pentru felul cum ei au înțeles și înțeleg să-și îndeplinească rolul lor cultural. Vitrinele deseori așa de artistic aranjate, atrag publicul și măririndu-i curiozitatea, îl îndeamnă să cumpere și să citească cartea expusă privirilor lui. Faptul de a fi întotdeauna bine aprovizionat și de a servi cu promptitudine pe clienți, e cel mai bun mijloc de a favoriza cititul. În opera de răspândire a cărții, rolul librarilor e covârșitor. Librarii români, conștienți de înalta lor misiune și-o îndeplinesc cu hotărâre și patriotism.

Cel de al doilea Congres al cărții în România, va pune în evidență progresele realizate în decursul ultimului an. Cu acest prilej se va examina și opera care mai rămâne de îndeplinit în viitor. Cu sprijinul și din îndemnul Majestății Voastre, uniți cu toții la un loc, scriitorii, editorii și librarii români vor porni din nou la muncă și nu vor cruța nicio jertfă în cruciada întreprinsă pentru cultura națională.

Numai astfel ei își vor putea împlini datoria către Patrie și Tron.

D-l D. Gusti, directorul general al Fundației Culturale Principele Carol și reprezentant al Fundațiilor Regale, a salutat pe M. S. Regele și a arătat planul de organizare și scopurile urmărite anul acesta de Ziua Cărții, în cuvintele următoare:

Gândul pe care Majestatea Voastră l-a așezat la temelie întâieii zile a cărții în România s'a dovedit binecuvântat și rodnic.

Iată că abia a trecut un an și el se arată în lumină, tuturor ochilor.

Ați ales acea zi de 20 Mai 1933, ca să aduceți la cunoștința întregii țări, prin cuvinte care nu se vor uita și au umplut toate inimile de bucurie, că ați dăruit o unealtă nouă pentru creșterea puterilor spirituale ale neamului românesc:

« Pentru Mine ziua de astăzi are și un alt rost, căci ea însemnează începutul activității nou organizate a Fundațiilor Regale și în special începutul de viață al Fundației Regale Regele Carol II. Pe această Fundație se vor putea bizui și în ea vor găsi oricând sprijinul cel mai neprecupețit toți făuritorii culturii românești ».

După un an Fundațiile Culturale Regale, prin înalta încredere și însărcinare a Majestății Voastre, pot să organizeze ele însele Săptămâna Cărții, împreună cu scriitorii, editorii și librarii, și ajutate de autorități, printre care la locul de frunte stau Ministerul Instrucției, Ministerul de Interne și Municipiul București. Cercul Militar s'a grăbit să pună la îndemână monumentalele lui încăperi.

Fundațiile Regale se găsesc însă în același timp și părtașe la expoziția și târgul de cărți, lângă celelalte așezăminte culturale și editori.

Fundația de literatură și artă Regele Carol II, începând să îndeplinească atât de vrednic menirea cu care Majestatea Voastră a trimis-o în lume, poate să arate încă de pe acum cea mai puternică revistă de literatură și de cultură a României, întâia serie de cărți de înviore și de tinerețe din colecția « Energia », volume primăvăratice de poezie, lucrări grele de meditație critică sau filosofică. O nouă editură, consacrată de scrierile și de scriitorii cari au cinstit-o, se alătură celorlalte și își păstrează între ele locul său propriu.

Fundația universitară Regele Carol I expune în strălucitul ei palat de cărți, cel mai de preț material bibliografic și bi-

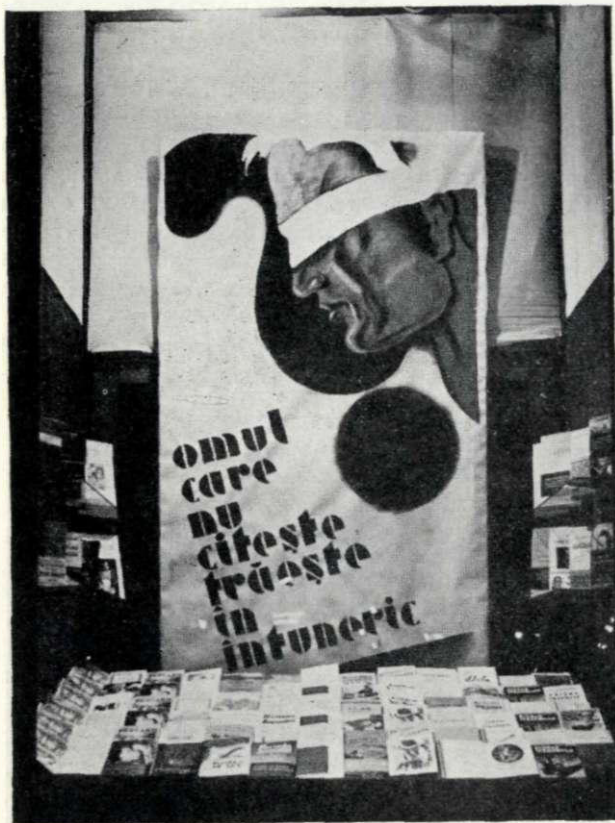

Librăria Alcalay: Altă vitrină

bliofil al tezaurului, texte vechi, tipărituri rare, legături de artă, care înobilează deodată, cu tot ce ne-a lăsat mai îngrijit trecutul, valul de creație a timpului nostru.

Fundația Culturală Regală « Principele Carol », organizează, în cuprinsul localului și programului ei înnoit, o expoziție a cărții populare și a cărții pentru copii, a revistei *Albina*, cel

mai răspândit periodic pentru sate pe care îl avem, și a statisticii tiparului dela noi, cu un adaus al tehnicii activității culturale prin cămine, planuri de clădiri, colecții de publicații, cu un prospect al « Cărții Satului » pe care va începe în cel mai scurt timp s'o editeze, biblioteci publice-tip și biblioteci documentare, aparate de cinematograf și de radio, farmacii

Librăria Alcalay: Altă vitrină

de întâiu ajutor. Alături de oraș, cu toată nesfârșita lui instrumentație culturală, se va răsrânge ca o lumină peste viața satului nostru, cu trebuințele și speranțele lui.

Fundațiile Culturale Regale pătrunse de covârșitorul rol pe care cartea și scriitorul îl au în dezvoltarea și îndrumarea unei societăți, prin punerea în mișcare a cunoștințelor și prin făurirea simbolurilor de frumusețe și de eroism și aducând la îndeplinire o augustă dorință, și-au dat toată osteneala ca Săptămâna Cărții, care începe astăzi, să convingă pe toți de acest adevăr.

În București și în întreaga țară, la orașe ca și la sate, librăriile, școlile și bibliotecile, expozițiile festive, așezămintele, societățile și căminele culturale vor sărbători în același timp, cu mijloace potrivite fiecăruia, dar cu aceeași însuflețire, intruparea cea mai iubită a gândului românesc și cel mai sigur și mai neodîhnit vehicul al lui.

Însăși Academia Română deschide rândul, cu vaza ei de întâiu așezământ de înaltă cultură a țării, organizând în sala ei de expoziții, anume cu acest prilej, o privire asupra cărții ilustrate.

Dintre societățile științifice, Institutul Social Român, al cărui președinte de onoare e Maiestatea Sa Regele, are o ședință specială la sediul lui, a secției bibliologice, cu o comunicare despre cartea ilustrată românească.

Artiștii au împodobit și ei această zi, cu vedenii de cai înaripați ai inspirației cari își iau sborul, cu Minerve gânditoare, cu cărți deschise ca niște flori minunate în poenele verzi. Afișele au umplut țara cu vestea cea mare, în mii și zeci de mii de foi pline de farmec.

Suntem stegarii unui ideal. Nimic nu lucrează la întărirea, la lărgirea și la unificarea sufletului românesc de astăzi cum lucrează cartea. Ne găsim împreună, cu Regele țării în frunte, ca să rostim acest cuvânt așa încât să fie auzit dintr'o margine într'alta a pământului nostru, și să-l ajutăm să se facă faptă.

Întăia Zi a Cărții, de anul trecut, a fost un fericit gând, pentru care suntem recunoscători, în întâiul rând, Maiestății Voastre. Din tulpina ei au dat alte ramuri, și de acum înainte primăvară după primăvară a cărții, începută de mâna norocoasă a Maiestății Voastre, ne va împodobi anul.

Alături de darul unic al Majestății Voastre: Fundația de Literatură și Artă « Regele Carol II » și de creațiile ei, răsplățile au putut fi: un premiu, Regele Carol II, pentru cea mai bună scriere de proză a anului, dat prin Societatea Scriitorilor Români de Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor, și care a încununat de curând romanul d-lui Gib. Mihaescu și este propriu zis Premiul literar al Zilei Cărții; cumpărare de cărți dela toate editurile, în același an; înalte recunoașteri editorilor și librarilor cari s'au deosebit și diplome de onoare celor mai frumoase vitrine de librărie din București și din țară. Asemenea diplome vor încununa și anul acesta cele mai laudate așezări de publicații și de cărți, și pe deasupra, o diplomă gândită pentru sate, a celor mai harnici cetitori, și împărțită de Fundația Culturală « Principele Carol ».

Dar răsplata cea mai de preț a tuturor și izvorul de unde își iau îndemnul muncii mai departe sunt credința în marel rost pentru neamul românesc întreg și pentru vremea, de astăzi, al faptei lor, buna primire din partea publicului și bucuria pe care știu că, prin aceasta, o pregătesc Maiestății Voastre.

M. S. Regele Carol II, marele ctitor al Zilei Cărții, a încununat această serie de cuvântări și a deschis sărbătoarea, prin cuvântarea de mai jos:

Sărbătoarea cărții este — și sunt sigur că așa va fi întotdeauna — o sărbătoare de unire a celor trei factori de răspândirea cititului: scriitorul, editorul și librarul.

Din discuțiile urmate în congresul de anul trecut și din experiența mai veche, am constatat că aceste trei elemente din nenorocire nu au putut fi întotdeauna de acord și că opera culturală nu a putut să-și ia totdeauna avântul care trebuia.

Sper că în această « săptămână a cărții », acești trei factori primordialii, la cari se va alia al patrulea și acela care niciodată nu trebuie uitat, cetitorul, își vor da mâna pentru ca să ducă înainte cu avânt, cu dragoste și cu convingere veșnic această luptă pentru răspândirea culturii românești.

În timpurile de astăzi, se discută mult: care este căderea, care este influența unei cărți?

Nu este locul aci de a discuta eterna controversă, dacă arta este pentru morală sau dacă arta este pentru artă — acest lucru nu poate rămâne decât în conștiința fiecăruia; dar sunt,

Sucevița de G. Löwendal

incontestabil, autorități cari au datoriat de a veghea unde tragem linia de demarcație. Aci stă întreaga problemă, fiindcă moralitatea și influența unei cărți nu poate fi aceeași asupra fiecărei mentalități și asupra oricărui strat social. Acela care are sufletul mai oțelit, acela care are mintea mai clară, acela care are o mai mare doză de intelectualitate și de cunoștințe, acela nu poate fi pervertit — alții poate da.

Aci cred că intervine rolul Statului. Va trebui să găsim un sistem — poate fiscal — prin care se va încuraja până la extrem, prin care să putem — întrebuițând o expresie care place în timpul nostru — degreva cartea bună, iar pe de altă parte să putem încărca cu bariere și impozite cartea proastă. Acesta cred că va fi singurul mijloc prin care se va putea lucra cu eficacitate, fără a se stânjeni întru nimic libera gândire a fiecăruia și liberul talent al fiecăruia.

Eforturile pe care le-ați început cu toții sunt binefăcătoare. Anul trecut, la deschiderea acelei prime « săptămâni a cărții », a cărei inițiativă a revenit d-lui Gusti, pe atunci ministrul instrucției publice și a cărui idee am îmbrățișat-o cu tot dragul și care am sfătuit ca anul acesta să iasă din mâna ministerului și să treacă în mâna unui organ de cultură pură — și va fi pentru Mine totdeauna cea mai desăvârșită bucurie când voi vedea dezvoltându-se din ce în ce mai puternică și mai rodnică această activitate — anul trecut, zic, am luat agajamentul că Fundațiile Culturale Regale vor păși cu energie la muncă. Veți putea constata, prin ceea ce vi se va arăta astăzi, că ne-am ținut de cuvânt.

Facem o operă utilă — sunt convins — dar în același timp vrem să facem și o operă pilduitoare, și Eu aș fi foarte fericit dacă toți ar urma pe aceeași cale pe care am pășit noi. Aci nu intră niciun spirit comercial, nu intră nicio idee de invidie, nu intră — aș putea zice — nicio paternitate de idei. Ideile pe care le răspândim dela Fundațiile Culturale Regale sunt ideile bune pe care le semănăm în mintea tuturor și nu vom fi decât fericiți dacă alții vor putea face o operă mai rodnică și mai puternică decât a noastră.

Profit de această ocazie, să aduc salutul Meu scriitorilor țării, să le exprim încrederea în ei, dragostea ce le-o port și nădejdea ce o pun, că ei, împreună cu librării, cu editorii și cetătorii vor putea face o operă utilă de propășire și consolidare națională prin cultură.

PICTURĂ CERNĂUȚEANĂ. — Dacă pământul se sfințește prin mulțimea altarelor și a rugăciunilor pe care le adăpostește, poate că Bucovina, mai mult decât o veselă grădină, e pământul nostru sfânt. Luându-ne după vechimea, însemnătatea și numărul mănăstirilor ei ar trebui să credem că aci a fost locul de naștere al Mușatinilor, așa cum îndeamnă Vâlcea să credem despre Basarabi. De strălucirea Putnei lui Ștefan vorbesc mai mult cronicile, vreun turn păstrat din ziduri, un clopot cu chirilice și glas de argint și mai cu seamă tezaurul ei, decât biserica înnoită din temelie sau clădirile mai mult în paragină de astăzi. Mihail Eminescu de bronz așezat în mijlocul lor, un copil de curte întârziat al Marelui Voievod, stă între ele ca un martor și ca o muștrare. Sucevița Movileștilor e înfășurată în lumina albastră a frescelor ei purtate prin secolii de îngeri cu aripile deschise, pe când Arbora tremură într'o pălpăire verde, parcă ar fi privită prin frunzișul unei veșnice primăveri. Pe alte văi se ridică Voro-

nețul, cu chipul lui Ștefan, care nu începe să se zărească din pereții afumați, decât un timp scurt, pe la soarele de zece dimineața, Gura Humorului, cu Maica Domnului pornită să plece, sau Vatra Moldoviței, cu amintirea lui Petru Rareș și cu smațurile ei verzi. Pe margini păzesc Rădăuții, cu mormintele de piatră ale Bogdăneștilor, Suceava, plină de Domniile mari, și Siretele, care încearcă să-și mai aducă aminte și nu izbutește. Plăeșii de odinioară trec și astăzi pe de lături, cu pălăriile lor cu streășină ca niște chivere de fier, șocățești sau suedeze, și în cojoacele înflorite sau în sumanele negre. Ei n'au rămas parcă decât ca să învieze toată această istorie mută.

Toată această istorie mută am întâlnit-o acum căruva timp într'o expoziție de pictură din Cernăuți. Colorile erau mai mult întunecate, cu o notă fundamentală de vână. Factura plastică apărea puternică și grasă, dintr'o paletă totdeauna încărcată de vopsele. Desenul avea amănunțimea și siguranța unui document. Artistul se dădea la iveală ca un îndrăgostit al Bucovinei și al comorilor ei, uneori mai mult chiar decât al artei lui.

Întău, chemau vederile, mai cu seamă de munți, ca un cadru al lui Dumnezeu, de piatră și de brazi. Nu zadarnic

Librăria Alcalay: Altă vitrină

pământul se numește între localnici cu nume de păduri și de singurătate: Țara Fagilor sau Arboroasa. Iată, în toate așezările și în toate luminile, Pietrele Doamnei și Rarăul. Toți cei cari s'au lăsat bătuți de vânt pe vârfurile lor și au văzut până departe mușuroarele de stâncă ale munților Moldovei, cu Ceahlăul în mijloc, desfăcându-se treptat din vine-

țeala zorilor, au întârziat cu drag printre aceste pânze. Dintre ele priveau pe trecători oamenii locurilor. Iar, întrecându-i pe toți și pe toate, mânăstirile și bisericile Voievozilor. Nici-odată nu m'am pătruns mai adânc de frumusețea, de felurimea și de înțelesul lor, ca acolo. Ele își arătau turlele subțiri, cu amintiri gotice, tindele deschise, cu arcade zugrăvite cu

ale unei arte aproape patriotice, se înviora de toată această credință, cu atât mai minunată cu cât ea aprindea ochii și călăuzea pașii unui până ieri străin, baron cu școală și tragedie de viață rusească și cu rădăcini baltice și nordice.

Sucevița, lucrată de el în smalțuri licăritoare, are toate aceste însușiri.

Diplomă desenată de Victor Ion Popa

sfinți, pe sub care intrau pe o parte și ieșeam pe alta rândunici, ca și cum s'ar fi desprins cu un țipăt din acele zugrăveli, tot așa de vii astăzi ca acum trei și patru sute de ani, își arătau arhitectura întreagă și ceasul de zi sau de seară când pictorul se oprise în preajma lor și-și desfăcuse din cutii uneltele și colorile.

Pictorul acesta, d-l G. Löwendal, ne-a venit cu războiul din alte țări. El și-a câștigat merite destul de însemnate în arta decorului dramatic. Cine a stat într'un scaun al teatrului național din Cernăuți așteptând să se ridice cortina și, până atunci, privindu-i podoaba, s'a găsit înaintea unei opere a acestui om și artist neastâmpărat. Dar sunt aproape pornit să uit tot ceea ce, cu o mână harnică și înzestrată, a făcut până acum, față de dragostea care-l încălzește pentru Bucovina și pentru zămisliirile ei. L-am ascultat, drumeț și eu, umblat cât am putut prin atâtea poeni și cotloane ale micului pământ sfânt, cu câtă știință și pătrundere a locurilor pe a oamenilor îmi vorbea, acest drumeț neodihnit poposit și a toate frumusețile Bucovinei. Expoziția lui, care altminteri ușor ar fi putut fi trecută între creațiile locale și documentare

ȘCOLILE ȚĂRĂNEȘTI. — Intăia oară când am umblat după școlile țărănești a fost acum câțiva ani, cu prilejul unui drum în Suedia și Norvegia. Întâlnisem la Oslo, la un congres al Penclubului, pe puternicul scriitor Andersen Nexö, un danez expatriat de bunăvoie din dragoste pentru Germania. Aflasem din vorbă în vorbă că se găsea printre frunțașii mișcării din țara lui de naștere, pentru păstrarea și lărgirea moștenirii lui Grundtvig, întemeietorul școlilor țărănești. Mi se pare că la începuturile lui fusese el însuși învățător, la fel, în unele privințe, cu celălalt Andersen, povestitorul de povești. Am luat toate însemnările care mă puteau duce în Danemarca la cele mai bune izvoare: personalități și școli, și am plecat întovărășit de salutul lui voinicesc. Puțin a lipsit ca să mă însoțească.

Mi-a fost dat, după atâta timp, să fiu martor la alcătuirea întâilor școli țărănești românești. Ceva despre strălucita experiență daneză se știa mai de mult la noi. Mai încoace, prin 1922, Ștefan Bezdechi, dus în pământul lui Hamlet de durerile războiului nostru, scrisese în « Arhiva pentru știință și reforma socială » un studiu documentar, « Note asupra

mișcării țărănești în Danemarca», în care școlile superioare populare aveau un loc de cinste. În ciclul de conferințe despre Politică culturii, ținut în 1927 la Institutul Social Român și apărut în volum, școala superioară țărănească era propusă de d-l D. Gusti ca o încununare a silințelor de educație populară într-o țară de săteni. Profesorul de sociologie, ajuns în 1932 Ministru al Instrucției, putea să facă din această convingere teoretică un început de așezământ.

Întâia școală țărănească din România s'a deschis la Sighet, în primăvara 1933. Inițiativa a luat-o doctorul Vasile Ilea, președintele despărțământului local al Astei și prefect pe atunci al Maramureșului. În felul acesta bătrâna Asociație, cu atâtea drepturi la recunoștința Românilor transilvăneni, își câștiga un nou merit. Fapta avea însă loc după călătoria de inspecție timp de mai multe zile în ținut, a Ministrului Instrucției, din toamna premergătoare, și după discuții prelungite între profesor și medic.

Datorită acestei încercări izbutite, școala țărănească și-a făcut repede drum. În iarna următoare, cu îndrumarea și sprijinul bănesc al Ministerului, ea a apărut în mai multe părți, în Transilvania, unde «Astra» și-a însușit-o și a luat-o în programul ei regulat de lucru, și a apărut în Bucovina, îmbrățișată de Societatea pentru cultură dela Cernăuți. În

întâi s'a ajuns la un nume pentru România: nu școală superioară populară sau școală superioară pentru săteni sau poate chiar universitate țărănească, ci simplu și tipic, școală țărănească. Această curățare de tot felul de calificative mărețe, ca o boabă de păstăie, a făcut-o Ardealul și întrebuintarea dată noțiunii acolo. Astăzi ea s'a împământat. Avem

Clădirea în care a fost adăpostită școala țărănească din Brașov

o școală țărănească românească.

În al doilea rând, ea s'a dovedit cu totul deosebită de treptele și de formele de învățământ prevăzute în legile școlare ale Statului. Deși își alege școlarii dintre țărani trecuți de vârsta de școală, și mai ales dintre 20 și 25 de ani, școala țărănească nu este o școală de adulți. Învățăceii ei fac parte dintre fruntașii satului, atât ca pregătire școlară cât și ca bunăstare. Se urmărește înzestrarea fiecărei comune cu o mână de oameni cari să poată conduce și să poată îndrepta pe semenii lor. Nu e vorba, prin urmare, de o școală pentru toți; în Danemarca însăși ea n'are în toată țara decât între 8 și 10.000 de ascultători, ci de o școală a celor buni și a celor tari. E o școală nu de cunoștințe teoretice, ci de cunoștințe pentru viață, de caracter covârșitor practic.

Durata ei deocamdată nu e decât de o lună. Au fost și încercări de mai puțin, dar ele nu pot să aibă numele și rostul unei școli, ci mai mult al unei demon-

strații și propagande pentru o școală în pregătire. E dela sine înțeles că pentru un program întreg, de lecții, discuții și lucrări pe teren, treizeci de zile sunt neindestulătoare. Față de cheltuelile cerute, pe de o parte, și pe de alta, față de noutatea lucrului și de neobișnuința țărănimii dela noi, să se lase internată mai mult timp într'o școală, în plină vârstă a băr-

Ascultătorii și profesorii școlii țărănești dela Brașov

deosebi, cursurile dela Brașov și dela Roșu au fost un adevărat model și îndreptar de activitate viitoare în această ramură nouă și făgăduitoare.

Deocamdată s'au limpezit trăsăturile generale ale școlii, în scopuri și mijloace. Nimeni nu s'a gândit să aducă la noi, ca un răsad, școala superioară populară din Danemarca. Mai

băției, era tot ce se putea înjgheba la început, pentru ca încercarea să câștige cât mai mult pentru ea. De altminteri, în unele părți, la Brașov, de pildă, țărani elevi, mulțumiți peste măsură de rezultatele cursurilor, au ajuns să propună singuri să mai fie chemați și la anul viitor și să ia parte și ei la cheltueli. Unele școli, mai bine organizate, hotărâseră

tocmai bagajele sosite după cinci zile de tren de-a-lungul Statelor-Unite, în cel dintâi Transatlantic de cursă. La Gdynia, colegii noștri Polonezi și-au oprit locurile pe vaporul național, care are să-i lase la Londra cu câteva zile mai curând, dar mulțumiți că n'au folosit până acolo decât mijloace de locomoție ale propriei țări. Români se pregătesc și ei să străbată Europa.

Clădirea în care a fost așezată școala țărănească la Roșia, în Bucovina

dinainte să-și aducă elevii la anumite lucrări, în timpul muncilor celor mari, din Mai și Iunie. Nu era încă școala de trei ierni a țărilor nordice, dar era ca o presimțire cel puțin a ei.

Școala țărănească între Români a prins. Am văzut la Brașov însuflețirea pe care o trezea atât între țărani, cât și între profesori și inițiatori. Nefiind pornită de Stat, ea are marea înlesnire că se poate potrivi de fiecare dată împrejurărilor locale, pentrucă nu cunoaște îndatorirea unui program unitar, și că se poate rezuma pe convingerea foloaselor ei în mijlocul chiar al celor interesați, ceea ce îi pune la adăpost existența. O așteptăm sporită, în ținuturile unde a funcționat, și o mai cerem cel puțin pentru Basarabia și Dobrogea. Societățile culturale basarabene și dobrogene s'o pregătească din timp.

SCRIITORII INTRE EI. — La Edinburg, în orașul cel vechiu al Scoției, se vor aduna peste câteva zile scriitorii din toate literaturile lumii, ca să caute noi mijloace de apropiere. Mă gândesc la congresul de anul acesta al PEN Clubului.

Unii din membrii lui au pornit de acum o lună, ca să ajungă la timp, dela Sydney și Melbourne, pe toate oceanele pământului. Chinezii, mici și negricioși, s'au imbarcat, sunt două săptămâni, la Hong-Kong. Secția dela San Francisco își sue

PEN Clubul român, după ce și-a dat anul acesta un statut, formulând, în articole numerotate, obișnuințe transmise mai mult verbal dela comitet la comitet, s'a prezentat cu acest rod al muncii lui, Președintei de onoare, M. S. Regina Maria. Era pe vremea bujorilor. Marile flori rozalbe și roșii umpleau vasele, ca niște ode de preamărire. Pe ferestrele deschise ale Palatului dela Cotroceni se auzeau din frunzișul înalt încercările de cântec, repede întrerupte, ale privighetorilor. Se vorbea de Edinburg. Regeasca scriitoare mângâia pe toți Români cari nu l-au văzut încă, arătând cum Ea însăși, fosta fiică a Ducelui de Edinburg, n'a intrat în mândrul și romanticul oraș, al cărui nume l-a purtat, decât abia anul trecut.

Ședința aceasta din capitala Scoției, mai ales după frământările ultimului congres dela Ragusa, va fi ca o întoarcere, întoarcere la pământul părinte de unde a plecat în lumea largă PEN Clubul, și întoarcere la adevărurile dela temeliea lui. Nu e de ajuns că statutele societății prevăd înlăturarea oricărei preocupări politice; trebuie găsite și hotărârea și puterea pentru o punere în aplicare.

O lecție la Roșia

Itată ceea ce s'a dovedit foarte greu. Pricina adevărată e poate desbritanizarea și continentalizarea treptată a PEN Clubului. Dela disprețul rece și înalt dela început, față de orice poate să abată pe un scriitor vrednic de acest nume, adică închinat numai artei lui și vieții adânci a propriei personalități și a lumii, s'au așternut înaintea pașilor întâiei comunități engleze, tot

felul de ispite și de ocoluri. Ea va putea mai ușor acum, la ea acasă și după ce, în cei câțiva ani din urmă, a colindat împreună cu atâtea secții naționale pe la foarte diferite puncte de vedere, să facă o încheiere parțială de socoteli și să spună un cuvânt răspicat. Altminteri e primejdie!

PEN Clubul nu e o asociație internațională de scriitori pentru apărarea intereselor profesionale. Sarcina i-ar fi atunci mult înlesnită și ciocnirile, oricât de crâncene, s'ar împăca înăuntrul unei ordine de zi mai calde. El nu vrea, dimpotrivă, să aibă nicio preocupare de ordin profesional. Rosturile lui sunt numai ideale și urmăresc, nici mai mult nici mai puțin, decât să ducă la o solidarizare a scriitorilor, priviți drept conducători spirituali ai lumii, pentru o viață colectivă de pace și de înaintare culturală. De aceea însă, în geografia politică, el e o mișcare de stânga. De aici au ieșit toate biruințele, normale, și atâtea din înfrângerile, grele, din anii mai apropiați. Principiile în sine nu sunt mlădioase, și am fost martori la unele încercări de înmlădiere. Germanii, de pildă, au fost, prin manevre prezidențiale, înlăturați ca prieteni ai dictaturii, ceea ce nu împiedică participarea, dorită, a Italianilor, cari vorbesc prin gura lui Marinetti însuși. La Budapesta, congresul a fost organizat de aripa dreaptă a scriitorilor, pe când ceilalți protestau cu glas tare și căutau zadarnic sprijinul Francezilor, siliți la oportu-

slavia, că asperitățile regionale ale națiunii n'au putut fi împăcate nici în sânul unei asociații internaționale, cu scopuri mult mai îndrăznețe, iar, pentru Balcani, realizarea ideii jugoslave în literatură, dela Sușak până la Varna. În același timp, ca o întâe manifestare a unei asemenea conlucrări PEN Clubul jugoslav a făcut un protest, sub care a iscălit, fără să-i mai întrebe,

Corul

și pe Bulgari, împotriva opririi publicațiilor sârbești în Italia. De o parte, veleități internaționaliste din cele mai înaintate, pe când, de cealaltă, potriveli și aproape excese naționale.

Iată de ce suntem destui cari așteptăm dela această întoarcere în Anglia a PEN Clubului o limpezire. Niciodată ea n'a fost mai trebuincioasă.

EXPOZIȚIA IVAN HRISTOV. — Intre expozițiile de pictură ale țării, Bucureștii au cunoscut și una neașteptată. Pictorul venea de peste Dunăre și nimeni nu auzise mai înainte numele lui, și mai puțin îi văzuse vreo pânză. Curiozitatea publică era îndreptățită. Ea n'a fost desamăgită.

Desprinzând cadrul de mai mică sau mai mare oficialitate și de bunăcuviință față de un străin: prezentare printr'o societate culturală locală, vizita ministrului țării și a reprezentanților unor servicii de artă, articolele de prețuire din ziare, opera lui Ivan Hristov se arată vrednică în sine de interes. Întâiu, ea ne lămurește despre tratarea plastică a naturii în

Bulgaria și despre o latură a picturii. Singurul artist din care ne puteam până acum documenta era Tanev, care a debarcat în două rânduri în București. Arta lui e însă prea mult mărginită la subiect, cu sublinierea în fiecare bucată a specificului, pentru cei de acasă, și a exotismului bulgar, pentru cei de peste hotare. Colorile sunt totdeauna vii, luminoase, ur-

Educație fizică

nism. Anul acesta, n'a trecut decât o săptămână de când scriitorii bulgari, membri ai PEN Clubului, au făcut o vizită colegilor lor jugoslavi, la Belgrad, Zagreb și Liubliana. Deodată a apărut părerea ca Bulgarii să-și trimeată regulat reprezentantul la adunările PEN Clubului sârb, croat și sloven, cu trei ramuri, ceea ce dovedește, pentru Jugo-

mărind desenul și fără adâncime. E mai curând o artă plăcută, ilustrativă și de export. În al doilea rând, însă, opera lui Ivan Hristov aduce un nou răspuns la problema păstrării și înnoirii impresionismului, în țările din răsărit, unde ochiul e deprins cu linia de siguranță a frescei și cu tradiția miniaturistă. Problema e deslegată aproape eroic. Observația de-a-

La masă

dreptul nu-și pierde niciodată drepturile, fără ca atmosfera de sensibilitate proprie să întârzie să-și lase peste vederi de naturi și colțuri de orașe și sate, pulberea ei de vis și de transfigurare. Artistul vede bine și îndrăzneț. E întâia lui însușire, și însușire fundamentală, de observație și de vibrație. Paleta, pusă în serviciul acestei bucurii a spectacolului și a participării, trebuia să fie felurită și născocitoare. E aproape prea mult. Parcă uneori meșteșugul lucrează singur mai departe, reluând și înmulțind unele impresii puternice primordiale. Lumea însă, așa cum o vede și cum o răsfrânge Ivan Hristov, e largă, plină de istorie și pe alocuri de biblie, clocotind de o putere primitivă și veșnică.

Expoziția, care a găsit o foarte bună primire, s'a făcut sub auspiciile Societății româno-bulgară. La deschidere, ca secretar al ei, am crezut că se cuvine să spun următoarele cuvinte:

« Societatea româno-bulgară și-a îngăduit să vă invite la vernisajul expoziției d-lui Ivan Hristov, nu atât pentru că un artist mai are nevoie și de altă prezentare decât a operei lui. Veți vedea singuri cu ce glas de bucurie plastică vorbește dela sine această operă; ci pentru că venirea între noi a tânărului și talentatului pictor bulgar mai are o semnificație. Ea reprezintă unul din acele schimburi intelectuale și artistice între două popoare, care sunt menite să le facă mai bine cunoscute unul altuia, adică să le apropie. Când acele popoare sunt vecine, această cunoaștere și apropiere sunt o datorie.

« Nimeni nu reprezintă însă mai veridic și mai puternic sufletul unui popor decât oamenii lui de gândire și creatorii de artă. Dintre arte, acelea care pot fi înțelese mai ușor, pentru că nu au nevoie de traduceri și de comentarii, sunt artele plastice. Noi am căutat să ne apropiem de literatura bulgară

contemporană, traducând un roman de scriitorul Iordan Iovcov și Teatrul Național din București jucând Mina de Aur a dramaturgului Kostov. Astăzi facem cunoștință cu unul din cei mai dătători de speranțe artiști ai picturii din țara vecină. Veți întâlni în opera lui Ivan Hristov dragostea de pământul propriu, de colțurile lui vechi, de jocurile nesfârșite ale luminii, de cromatismul bogat al unei țări și al unui popor, pline ca ale noastre de folklor, de port colorat și de țeșături lăsate de trecut. E un adevărat cântec al acestei părți de lume, al aerului și al soarelui. Omul nu apare ca să tulbure cu problemele lui de analiză și de punere în scenă. Suntem chemați la o sărbătoare a naturii bulgare. Casele și bisericile care apar sunt de mult și parcă numai niște concrețiuni seculare ale acestei naturi.

« Societatea româno-bulgară se simte mândră că poate să vă prezinte pe d-l Ivan Hristov și e încredințată că fapte ca aceea de față sunt bine venite. Artiștii au găsit totdeauna mai sigur căile la inima popoarelor ».

UN POET ALBANEZ. — Legăturile Albaniei, din vremuri uitate, și ale Albaniezilor, mai apropiate de noi, cu România, nu sunt o taină pentru nimeni.

Unele forme ale lor sunt însă cunoscute de mai puțini. Câți știau, de pildă, de poetul Lasguș Poradeci, atât de apropiat de cultura noastră și unul din străinii cari s'au gândit, când și-au ales o teză de doctorat, la Eminescu? El este prin aceste trăsături și al nostru. Iată de cel am rugat pe d-nul Pascu, un macedonean care-i e prieten și a îngrijit de tipărirea întâiului lui volum de versuri, la noi, la Constanța, să scrie pentru « Boabe de grâu » cele câteva rânduri de mai jos.

« Imprejurări istorice specifice și prelungirea până mai deunăzi a dominației otomane au întârziat redeșteptarea națională și culturală a Albaniei. De aceea și literatura albaneză cultă este foarte tânără, poate chiar cea mai tânără din Europa. Primele opere mai de seamă nu au început să apară decât în a doua jumătate a secolului trecut. Genul cultivat de preferință de primii scriitori albanezi este cel poetic, talentul lor fiind pus mai ales în slujba idealului independenței naționale. Trei mari poeți ca *Girolamo de Rada*, *Naim Frashëri* și *Gjergj Fishta*, reprezentând fiecare o regiune și un dialect deosebit, cel dintâi dialectul vorbit de albanezii din Italia ¹⁾, al doilea dialectul Albaniei de Sud și al treilea dialectul Albaniei de Nord, au scris opere de înaltă concepție și valoare poetică și cărora li se datorește în bună parte iluminarea conștiinței naționale ²⁾.

¹⁾ În Italia trăesc cam 200.000 Albanezi emigrați în secolul al XV-lea, după invaziunea turcească.

²⁾ În afară de aceștia au mai scris frumoase pagini poetice *Vaso Pasha Shkodrani*, *A. Z. Cajup*, *Asdren*, *Giuseppe Schiro*, *Giuseppe Serembè*, *Vinçenc Prensushi*, etc. În proză au scris mai ales *Kostandin Kristoforidhi*, *Papa Kristo Negovani*, *Sami Frashëri*, *Faik Konica*, *Fan S. Noli*, *Ernest Koligi*, etc.

Lasgush Poradeci, despre care ne propunem să vorbim în rândurile care urmează, este cel mai tânăr și în același timp cel mai profund poet albanez. Versul lui e adânc ca fond și de o perfecțiune ideală ca formă — ceea ce face ca traducerea să fie o foarte palidă imagine a originalului.

Spre deosebire de predecesorii săi cari au cultivat cu predilecție genul epic cu exaltarea sentimentelor naționale, Lasgush Poradeci este un mare liric și în același timp un mare filozof. Volumul lui de poezii intitulat « *Vallja e Yjve* » (Hora Stelelor) care a apărut în Noemvrie trecut de sub teacurile tipografiei « Albania » din Constanța, cuprinde cele mai alese poezii publicate dela 1921 încoace în diferite ziare și periodice albanezești din străinătate (România, Austria și Statele Unite) fiind orânduite și împărțite, după natura lor, în următoarele cicluri: 1. Hora Cerului; 2. Hora Pământului; 3. Hora Stelelor; 4. Hora Eternității și 5. Hora Morții. Sunt în total patruzeci și șase de poezii cuprinse în mai puțin de o sută de pagini, ceea ce cantitativ nu însemnează prea mult.

Ceea ce constituie însă valoarea operei poetice a lui Lasgush și a oricărui poet în genere este calitatea intrinsecă a poeziilor.

În cele mai puțin de o sută de pagini câte a scris Lasgush Poradeci până la vârsta de 35 de ani se cuprinde o lume întreagă de gândiri și sentimente. Ca și marele Eminescu, pe care Lasgush îl știe pe de rost, acesta a reușit să sintetizeze în puține poezii după o muncă de nu mai puțin de 20 de ani toate frământările unui suflet tânăr și mai târziu ale unei gândiri mature¹⁾.

Principalul izvor de inspirație al poetului albanez este poezia populară a țării sale și literatura populară în genere. Profund cunoscător al limbii albaneze el scoate de sub colbul vremii cuvinte rare, neuzate și sonore cu care își făurește minunata haină a gândurilor sale dând poezii a căror durată de sigur că va învinge anii.

¹⁾ Lasgush Poradeci face cunoștință cu literatura românească pe băncile Liceului Român din Bitolia, pe care îl întrerupe în 1912 din cauza izbucnirii războiului balcanic. Îndată după încetarea războiului european vine în România ca să-și termine studiile urmând câțiva ani Școala de Belearte și Literale, iar în 1924 pleacă la Leipzig și apoi la Graz unde și-a luat doctoratul în filozofie cu o teză despre Mihail Eminescu. Anii șederii sale în România sunt cei mai prolifici pentru poetul albanez. Vechile poezii scrise în orașelul său natal — Pogradec — sunt revăzute, retușate și apoi publicate în diferite ziare și reviste albanezești din străinătate. Multe poezii, mai ales cele erotice scrise pe formulare cu en-tête-ul C. F. R. — unde poetul albanez a fost câțiva timp un umil conștopist cu 600 lei pe lună — sunt date dela București. Orașele teutone cu rigiditatea lor austeră n'au făcut decât să taie avântul sufletesc al tânărului poet, care după plecarea sa din București n'a mai scris multe poezii noi.

Tocmai această calitate precum și muzicalitatea perfectă a versului în original nu se pot reda decât într'o slabă măsură în traducere într'o limbă străină.

Evident că o analiză a operei poetului albanez și a relațiilor sale cu cultura română ar prezenta un deosebit interes pentru cetitorul român. Ea reclamă însă mai mult timp, cercetări mai largi și un spațiu mai mare. De aceea deocamdată vom face numai o simplă dare de seamă generală spicuiind ici colo din volumul de poezii amintit mai sus.

Poeziile « *Pasărea Cerească* » (*Zog' i Qiejve*) scrisă în loc de prefață și « *Către Spirit* » (*Shpirtit*) constituie mai mult o invocare către divinitate de a vărsa harul ei asupra Poetului care își propune:

Din adâncul firii mele voiu cânta un dor nou... iar poezia « Stau la masă rezemat » (Rri mbështetem në tryezë) arată însăși coborîrea harului inspirației:

Stau rezemat la masă
Când mai des și când mai rar,
Și vine dorul de-mi aprinde
Foc în inimă, lumină 'n frunte.

... Coboară o stea din înălțimi,
O pălpăire de fulger —
Și ca o flacăară a avea
Ea intră în inima mea.

Urmează după acestea, în orânduirea indicată de poetul însuși, ciclul de poezii lirice « *Hora Pământului* » în care începând cu « *Cântec bătrânesc* » (*Kenga plegërishte*) poetul cântă iubirea pentru pământul strămoșesc și virtuțile ne-

Elevii școlii

mului său. Al patrulea ciclu cuprinde poezii erotice scrise sau concepute cele mai multe la București între 1920 și 1924.

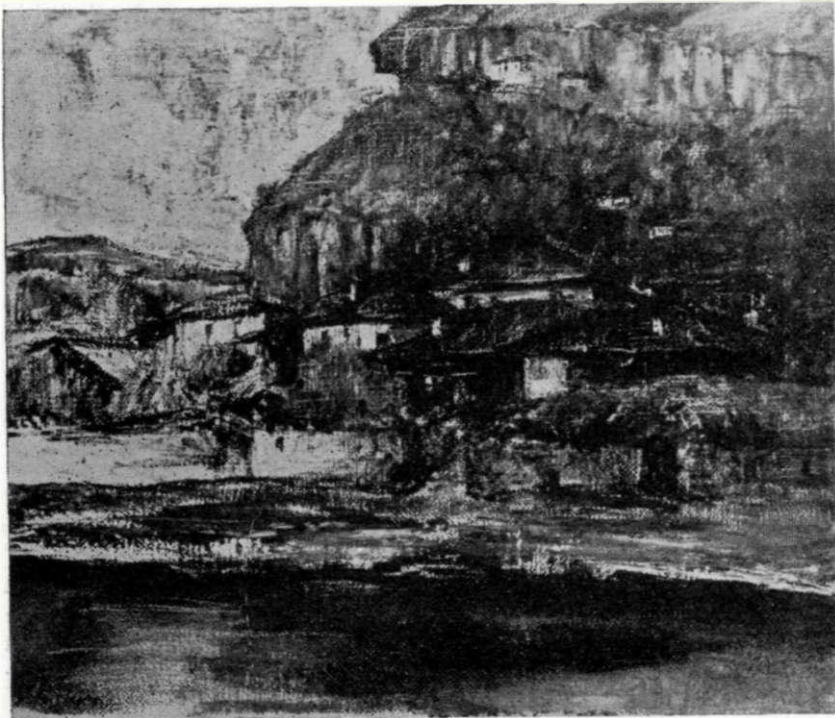
Motivul care face să ofteze mai des coardele lirei poetului este tragedia despărțirii și dorul născut pe urma ei. E însăși tragedia vieții poetului scrisă în versuri.

Dar ca să înțeleagă cetitorul poeziile erotice ale lui Lasgush

ar trebui să coboare înapoi spre vadul vremii, spre epoca romantismului, căci iubita lui apare:

Cu părul peste umăr și rochia pân' la pământ...

Ciclul de mai sus al poeziilor erotice început cu cântece mai simple scrise ades în stilul poeziilor populare, care am

Case sub munte, din Loveci, de Ivan Hristov

spus că sunt principalul izvor unde s'a adăpat Lasgush Poradeci, se încheie cu poezia «Hora Stelelor» (Vallja e Yjve) după care s'a dat titlul întregului volum. Asupra acestei poezii se va scrie mult în limba albaneză și poate și în alte limbi străine. În «Hora Stelelor», care ne amintește de «Luceafărul» lui Eminescu, concepția de iubire ia după poetul albanez o formă cosmogonică mai eterizată chiar ca la poetul român. Pe când în «Luceafărul» dragostea este între astru și o față de împărat, deci între etern și vremelnic, în «Hora Stelelor» iubirea ce se aprinde este între făpturi de aceeași esență și veșnică. Ceea ce le desparte este spațiul dintre ele care există în virtutea implacabilei legi a cosmos-ului. Deși în traducere poezia pierde enorm din forma, muzicalitatea

și chiar din fondul ei original, spre a da cetitorului o palidă idee asupra acestui minunat poem vom reda aci în traducere fidelă — aproape cuvânt cu cuvânt — cele patru strofe dela început:

*Stelele aprinse ca jarul
Ce se 'nvârtesc perechi-perechi.
Din neant și-au luat ființă
Pline de viață și dor aprins.*

*Au luat ființă prin iubire
De când lumea s'a zămislit,
De aceea una pentru alta
Se-aprinde și arde.*

*S'aprinde clipă cu clipă
Și nici când cum nu se stinge
Ne 'ncetat o urmărește
Cu un vârtej nebun.*

*Și cum nici când nu poate
Una alta s'o cuprindă,
În jurul cerului fără fund
Se duc, vin și pleacă iară...*

Urmează o minunată descriere a idilei cerești până când focul uneia dintre stele începe să se stingă.

Atunci, și aci descrierea poetului albanez e măreață, cealaltă stea pornește după ea prin eter și o reaprinde prin focul iubirii sale trimise ca raze:

*Iubire! Tu ești dor veșnic!
Iubire! Cântecele răbdării!
Tu ești libertate! Tu ești sclavie!*

După poeziile erotice urmează două șiraguri de poezii filozofice: «Hora Veșniciei» și «Hora Morții» de o profunzime neatinsă până aci în literatura albaneză.

Prin Lasgush Poradeci literatura albaneză a făcut un pas tot așa de mare — și comparația nu suferă nicio eclipsă — ca acela făcut de literatura română prin Eminescu. De acum se vorbește și se scrie în Albania despre o armonie lasgushiană în poezie. Ceva mai mult, cu el poezia albaneză — poezie în cel mai înalt înțeles a cuvântului, iar nu tam-tam de rimă și de ritm dibuit pe degete — s'a oprit la zenit unde e condamnată să stea cel puțin câteva decenii ».

Dimitrie P. Pascu

Turism, sport, educație fizică

BRAȘOVUL. — Dintre toate orașele Transilvaniei Brașovul ne este cel mai drag. În această dragoste se găsesc împletite fire foarte vechi, dela 1400 al poetului și mai de demult, și se găsesc fire foarte proaspete. Pentru noi sau pentru strămoșii noștri de dincoace de munți s'a născut atunci, în plin ev mediu, cetatea din marginea Țării Bârsei, ca o strajă, și pentru noi mai cu seamă s'a desvoltat și s'a împodobit orașul

crescut la adăpostul zidurilor ei. Cel mai vechiu scris românesc s'a descoperit prin lăzile negustorilor brașoveni, cari lucrau pentru voievozii și boierii noștri, și aici a ostenit la cele dintâiu cărți tipărite în limba noastră, Coresi Diaconul. Brașovul a fost poarta țării românești spre apus și drumuri frumoase îl căutau, prin păduri sau prin chei de piatră, pe la Giuvala și pe Valea Teleajenului, până s'a deschis mai târziu

Valea Prahovei. In cântecul pe care-l trimite până la noi trecutul și pe care îl ascultăm ca de pe o înălțime, se aude necontentit și scrâșnitul carelor brașovenești, în colo și încoace, purtând sub coviltirul lor, daruri de civilizație și timpuri noi.

Dar acesta este numai un Brașov de ruine sau de cărți, pe care îl putem descoperi sub mândrețea celuiilalt, a Brașovului de astăzi, scotocind prin pietrele Brașoviei de pe muntele Tâmpa, clădită de cavalerii Teutoni; umblând pe sub arcurile de cărămidă și de stâncă sau urcând în turnurile și bastioanele, ridicate și apărute de bresle, mai încoace, în deosebi împotriva Turcilor, de jur-împrejurul orașului negustoresc de jos, al Cetății propriu zise; intrând în cea mai mare biserică a țării, Biserica Neagră a Sașilor, bătrână de 550 de ani și pârilită pentru totdeauna de focul cel mare dela 1689; sau răscolindu-i bogatele arhive de unde istoricii locali și istoricii noștri au adus atât de neașteptate vești. Acest Brașov îi dă celuiilalt o poezie care îl deosibește numai decât între alte orașe, fără să-l împiedice să se desvolte după trebuințele vieții noi, și încă să se desvolte cu o înmlădiere vădită ori-cărui călător din 10 în 10 ani prin străzile și împrejurimile lui.

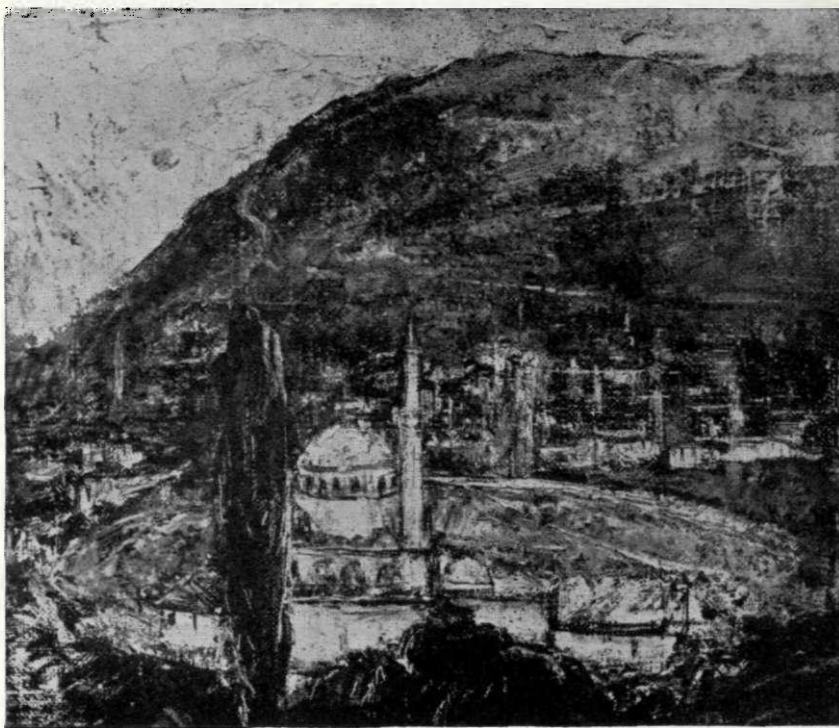
Eu știu, și atâția cu mine, un Brașov al copilăriei noastre dela sfârșitul secolului trecut. Pentru noi Brașovul era toată Transilvania, Români de acolo, între cari aveam rude și prieteni, cu suferințele lor, farmecul plimbărilor pe sub munte, satele în cioarici și boboaie. Băieți de școală, căutam întâiu școlarii și ajungeam în livada cea mare din fața gimnaziului, unde numai copacii au mai rămas aceiași, sporindu-și frunzișul, și frumoasa clădire, a cărei piatră de temelie a pus-o unul din cei dintâi și mai de seamă arhitecți ai noștri, Ștefan Emilian, în toamna anului 1851: Ne plăceau parcul Rudolf, ulița Cloașterului, Turnul Sfatului, în piața de o largime neîntâlnită nicăeri și plină de porumbei și de cele mai gureșe dintre precupețe, Trocărițe vecine sau românce mai de departe, monumentele, sigure de sine și năvalnice. Uneori plecam peste Curmătură spre Noua cea verde și umbroasă, ca să cântăm, cu fiori de îndrăsneală, Deșteaptă-te Române prin pădurea până la Dârste și la fabrica de bere Czell, cu grădină și cu siropuri; alte ori intram în Șchei și pe Tocile, ne opream înfierbântați la mormântul lui Andrei Mureșanu, ca să ascultăm chiar dela ei isprăvile vitejești ale studenților în noaptea spre 3—15 Mai când « musai » trebuiau să așeze pe lespede cu numele bardului național, treicolorul nației, deși păzeau jandarmii cu pene de cocoș de jur-împrejur, și ajungeam încet, încet la Poiana, în iarba cu fagi argintii, cu maci și cu vedenia în zare a Postăvarului. Dar niciodată nu uitam să ne ducem mai cu seamă sus pe Tâmpa, la Arpad, unde era locul cu jurăminte. Acolo aflam de Vama Cucului, de plecările peste munte ale celor mai buni, de așteptările

tineretului. Făceam legăminte, cu Brașovul și cu toată Țara Bârsei sub noi, în care șoselele umbrite de pomi roditori, apărați cu garduri, de vite, și spoiiți cu var, de furnici, porneau în toate părțile parcă anume ca să ducă vestea cea mare. Era un Brașov eroic, pe care noi cei de atunci nu-l puteam cunoaște, sugrumat aproape de războiul vama cu România, și care încerca pe căi noi, schimbându-se încă din acei ani în centru turistic, să trăiască din alte venituri și cu alte rosturi, izvorite în cea mai mare parte tot dela noi.

Brașovul de astăzi e alcătuit din toate aceste amintiri și dintr'o viață de toate zilele, care face din brașovean un om aparte între ceilalți Români și câștigă numai decât pe călătorul în trecere.

Ceea ce izbește întâiu e așezarea.

Mai sunt orașe în România, atât în Transilvania cât și în restul țării, care au fost gândite parcă dinadins ca să stea ca o piatră într'un inel și împodobesc locul, împodobindu-se de toată frumusețea lui. Brașovul ia loc în fruntea lor. El are toată liniștea și siguranța de sine a unei așezări de câmpie. Dacă e puțin îngrămadit în Cetate, se poate revârșa și s'a revârsat ușor în părți, fie pe gura văilor, fie deadreptul peste coastă, care n'a fost niciodată o piedică. Pentru cine sosește de pe tîpsia netezită de ape a Țării Bârsei, Brașovul cuibărit

Moscheea din Șumla de Ivan Hristov

sub culmile Carpaților, care se prăbușesc deodată în șes, arată ca un oraș de munte, ascuns pe după creste, cățarat pe Tâmpa și la pândă între meterezele și bastioanele lui. Cea dintâi mirare, care se păstrează apoi și crește la o mai indelete cercetare, vine din această împletire neașteptată de însușiri. Cavalerii Teutoni și Sașii secolelor de mai încoace au știut să

aleagă între atâtea sate ciobănești, care își ridicau colibe și fumurile în lungul muntelui dela Bran și Râșnov până peste cele Șapte Sate, ca pe o brână și poliță făcută de oi în căutarea ierbeii celei mai fragede, au știut să aleagă, să întărească și să desvolte tocmai acest frumos popas. Trei popoare s'au străduit după aceea, într'o adevărată luptă, de

Case vechi de Ivan Hristov

privilegiu vechi, de putere luată cu sila sau de creștere treptată și neoprită, ca să scoată din el Brașovul de acum. Oraș de întâlniri, de regiuni geografice, de popoare și de civilizații, el a știut să împace contrastele și să făurească, după o fierbere seculară, paftalele acestea mândre, care strâng scăpărător ca o cingătoare de femeie brașoveană, mijlocul revărșatei Țării a Bârsei.

Ceea ce încântă, în al doilea rând, sunt oamenii.

Brașovenii au trecut totdeauna drept întreprinzători, gata la treabă, adulmecând după cursul vremii, dârji la câștig și, în același timp, ca toți oamenii de faptă, veseli și îndrăgostiți de viață. Să meargă în altă parte cine vrea să descopere pe românul închis în sine, prepuelnic și neschimbător! Poate că însăși istoria închegării Brașovului românesc ar putea mai bine decât orice alte cercetări să lămurească despre această fire, cu pătrunderea înceată, ca apa prin piatră, a populației rămase atâtea secole în afară de ziduri și de drepturi, cu așezarea alături de foștii stăpâni, cu întrecerea lor și cu înaintarea plină de făloșie și de încredere. De aici a curs totdeauna o fântână de optimism pentru tot neamul românesc și rostul ei n'a încetat nici astăzi. Când a fost vorba de o întemeiere economică, negustorii Brașovului au meșterit, au umblat și au adunat stări, ca puțini alți Români. Când a fost vorba de o pavază culturală, brașovenii au știut să scoată cele dintâi

publicații pentru popor și pentru cărturarii Ardealului și să se schimbe în cel dintâi oraș de școli al lui, și poate nu numai al lui. Când a fost vorba de o viață mai subțire de familie și de societate, oamenii de aici, și îndeosebi mândra femeie brașoveană, au știut să facă din orașul lor orașul care știe să primească. Ceea ce e însă mai prețios e că toate aceste do-

bândiri cu lupta și înzestrări dela fire n'au rămas, ca un dar pentru puțini, numai acasă, ci au călătorit în multe colțuri ale pământului românesc, pen-trucă de nicăeri n'au roit Românii mai în număr și mai cu folos decât din Brașov și din vecinătățile lui. Dela Brăneni, Râșnoveni, Tohăneni și până la Secelenii și Mocanii muntelui toți duceau pe drumurile lor, fie în orașele țării românești, și mai ales în București, fie pe bărăganele Ialomiței, Brăilei și ale Dobrogei acelaș duh și aceeaș mândrie și conștiință de sine brașoveană. De multe ori locul lor, ca în unele părți din Săcele, l-au luat Ungurii, aduși mai de departe, sau Săcuii, ieșiți la câmp din munții și pădurile vestitelor scaune. Chiar astăzi, în populația Brașovului de 60.000 de suflete, din care cele trei neamuri au fiecare câte o treime, se pare că treimea Românilor, tocmai ea a stat pe loc, dacă n'a scăzut puțin în folosul treimii ungurești. Nicăieri însă n'am putea fi mai bucușoși că sporul de populație, imigrarea sau colonizarea interioară, orice nume i s'ar da acestui fenomen de mutare a concetățenilor noștri, se strecoară și se așează, decât în Brașov, pentru că nicăeri el nu se încadrează

într'o lume românească mai zămbitoare, mai sigură de sine și mai făcută să înlesnească apropierea și chiar trecerile. Alaiul Junilor, cu flăcăi în haine de fir și căciuli de Mihai Viteazul, care trece în fiecare an călare pe cai focoși, cu vatafi și buzdugane, dela un capăt la altul al orașului, până Intre Pietre, dând parcă drumul primăverii în țară, înseamnă mai mult decât numai o bătrână și tainică datină, poate cu rădăcini aromânești. El este ca o solie și o luare împăratească în stăpânire, din partea celui mai vechiu neam al locurilor, față de care ceilalți sunt numai niște oaspeți veniți mult mai târziu. Când aceștia ar fi mai porniți s'o uite, alaiul se arată de după un colț de uliță, în strae de primăvară și de soare.

Ceeace, în al treilea rând, stârnește luarea aminte sunt așezămintele.

Brașovul e un oraș care la tot pasul e însemnat de o faptă a unuia din cele trei neamuri ale lui. Sașii trebuiau să se înșire cei dintâi și au de ce să fie mândri. Honterus stă aici ca o mărturisire, cu toată Biserica Neagră, parcă simbolic, în spate, ascuns într'o curte interioară și nu în vreo piață publică, anume ca să rămână numai al comunității lui căruia i-a adus din apus noua lumină a cunoștinții. Pe aproape sunt gimnaziul ridicat de el în 1544, tipografia încă mai veche, din 1533, și Muzeul Țării Bârsei, oglindă de argint pentru toată regiunea

și toți oamenii locuitori ai ei. Revista «Klingsor», înființată și însuflețită de poetul Zillich, e o podoabă pentru tot scrisul sășesc de astăzi și între scoarțele ei se întâlnesc adesea și scriitorii Români, printre cele mai îndrăznețe teorii estetice, sociale și politice ale germanismului luptător. Societatea carpatină ardeleană a deschis munții, cu drumuri și case de adăpost pe înălțimi, dela Schuller până spre Piatra Craiului și Munții Făgărașului. Poate că nicăieri nu s'a zugrăvit mai cald și mai dureros ceea ce a însemnat Brașovul pentru Sași, cu poezia trecutului și cu luptele de astăzi, decât în romanul lui Meschendörfer, Oraș în răsărit, Stadt im Osten, apărut anul trecut.

Din faptele Românilor, cea mai veche e o biserică, Sf. Nicolae din Schei, pe care a ridicat-o la 1520, domnul evlavios și măreț, ctitor al Bisericii mănăstirii, vestite în întreg răsăritul, dela Curtea de Argeș. Cele mai noi sunt case cu pridvoare sus, după arcade și stâlpi brâncovenesti și sub strașină lungă, răsărite albe dintre clădirile greoaie, ca niște șuri de cărămidă și de piatră, galbene sau întunecate, ale Sașilor și Ungurilor. Arhitectura noastră a trecut munții și se află destul de bine aici, pentrucă meșterii noștri zidari și banii voievozilor țării românești sunt mai vechi decât noi, cei de azi, pe aceste locuri. In parcul cu pomi luminoși, pe unde îi place să se plimbe și să vizeze tineretului, cântă slab în noptile cu lună lira dela monumentul lui Ștefan O. Iosif. O întreagă oștire adormită, de oameni de școală, de condei și de cuvânt se mișcă atunci, cu tot secolul trecut, în jurul lui, și umple Brașovul românesc

de istorie și de melancolie. Poeții cei mari ai Brașovului au cântat de obicei în altă parte, dar tradiția lui de studiu și de linie dreaptă se păstrează și înflorște într'o revistă care ne face cinste: Țara Bârsei, a d-lui Axente Banciu. Las la oparte dinadins revista de literatură a lui Cincinat Pavelescu și pe poetul Bran Lemeni, ca și cealaltă încercare, fragedă și dornică de soare nou, ca să mă opresc la isprava cea mai de seamă a directorului celei dintâi: întărirea și noua îndrumare a Astrei în despărțimântul ei local. In sânul Astrei de aici s'a adunat tot ce are mai viu inițiativa românească brașoveană. Cred că despărțimântul condus azi de doctorul Căliman este, alături de cel dela Cluj, dela Sibiu și dela Sighet, una din cele patru roți, care duc pe drumuri bune carul bătrânesc și încărcat cu lucruri de preț pentru suflet, al Asociației. Cine vrea să se convingă dintr'odată să intre în Biblioteca Alexandru Bogdan, întocmită și gospodărită de ini-

mosul Colan, una din cele mai bune ale Ardealului, prin ordine, vioiciune și folosire; cine e mai anevoie de convins să-și ia drumul prin satele din vecinătate și să pătrundă în casele lor naționale sau să asculte la șezători; iar cui în sfârșit nici atât nu-i ajunge, să stea o lună întreagă printre școlarii ei de 20—30 de ani la cursurile școlii țărănești. Pentru orga-

Din satul de lemn roșu de *Ivan Hristov*

nizațiile femeii să nu se uite că aici trăește Maria Baiulescu, președinta Reuniunii reuniunilor femeiești, pentru muzică, deopotrivă, că în Brașov poate fi întâlnit între banca Albina și conservatorul lui cu orchestră, Tiberiu Brediceanu, iar pentru drumurile în frumusețe, cu toată ispita turistică dimprejur, că într'o stradă vecină se găsește secția locală a Touring Clubului român, care a isbutit să ridice o mândră clădire pe Cristianul Mare.

Dar sufletul unui oraș, cu atât de bogat trecut și cu o viață de muncă și de bucurie ca a Brașovului e prea mare și are prea multe glasuri ca să putem să-l ținem mai multă vreme, după ce am îndrăznit să-l chemăm. Să-l lăsăm să se întoarcă în încăperea lui de stâncă și de verdeată, în care la ceasul acesta au început să cânte privighetorile. Și să-l iubim pentru toate darurile pe care ni le-a făcut și ni le mai păstrează în comorile lui încă nearătate.